

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. п. 9 від «30» 06 2022 р.)

Ректор

А. А. Мазаракі

**ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ /
LEGAL PSYCHOLOGY**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 2022

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ заборонено

Автор: Г.В. Капосльоз, канд. психол. наук, с.н.с.

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри психології
16. 10. 2021 р., протокол № 4;

Рецензенти: М.С. Корольчук – доктор психологічних наук,
професор, професор кафедри психології Державного
торговельно-економічного університету

Н.Д. Гординя – кандидат психологічних наук, доцент
кафедри, Заступник директора закладу післядипломної
освіти Київської обласної державної адміністрації

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ/ LEGAL PSYCHOLOGY

ПРОГРАМА/ COURSE SUMMARY

ВСТУП

Програма дисципліни «Юридична психологія» призначена для здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія», спеціалізацій «Психологія», «Практична психологія».

Програму підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти ДТЕУ із зазначеної спеціальності та освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни полягає у формуванні в слухачів уявлень про актуальну проблематику юридичної психології, засвоєння ними базових, концептуальних питань з проблемних блоків програми та досягнення основних ідей дисципліни.

Завданням вивчення дисципліни «Юридична психологія» є дослідження історії становлення та розвитку юридичної психології; ознайомлення зі структурними елементами предмету юридичної психології; вивчення методологічних та теоретичних основ, методик та методів прикладних досліджень юридичної психології; аналіз практичних рекомендацій і методик юридичної психології та особливостей використання загально-психологічних методів; розвиток дискурсивних здібностей під час практичних та семінарських занять; формування розуміння студентами перспективних напрямків розвитку юридичної психології в Україні.

Предметом вивчення дисципліни є дослідження історії її становлення та розвитку як науки; методи юридичної психології; психологічні особливості юридичної діяльності, основні концепції які пояснюють сутність процесу формування особистості злочинця та жертви; основи судово-психологічної експертизи, соціально-психологічний аналіз злочинної групи; пенітенціарна психологія та психологія цивільного судочинства.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

знання:

основних понять загальної психології, розуміти психологічні основи людської діяльності;

психологічних основ мислення, уяви, розв'язування задач, основних положень та специфіки проведення психологічних експертиз;

вміння:

здійснювати формалізоване спостереження; проводити структуроване інтерв'ю; використовувати методи психофізіологічної діагностики;

характеризувати людську діяльність з точки зору психології;

застосовувати психологічні техніки та прийоми вироблення впевненості в собі, психологічного захисту; протистояти маніпуляціям та агресії; демонструвати асертивну поведінку; вести переговори та продавати психологічні послуги.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Юридична психологія» як вибіркова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння студентами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідними освітньо-професійними програмами:

✓ *Психологія (2018) (ОС бакалавр)*

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	2-8
ЗК 2	Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності	2-10
ЗК 4	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій	1-10
ЗК 5	Здатність вчитися і оволодівати сучасними	1, 3, 4, 5-8

	знаннями	
ЗК 6	Здатність бути критичним і самокритичним	2-8
ЗК 7	Здатність приймати обґрунтовані рішення	3-10
ЗК 8	Здатність генерувати нові ідеї (креативність)	1-8
ЗК 9	Навички міжособистісної взаємодії, здатність працювати в команді	1-9
ЗК 10	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності	3-10
ЗК 11	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)	1-10
ЗК 12	Знання та розуміння про захищеність життя і діяльності особистості, суспільства і життєвого середовища від небезпечних факторів природного і штучного характеру	3-5, 6-8
<i>Фахові компетентності за освітньою програмою</i>		
ФК 3	Знання основних понять організаційної психології, психології управління, психології торгівлі, економічної психології, конфліктології та інших галузей психології	1-8
ФК 6	Вміння досліджувати соціально-психологічні явища і впроваджувати методи психологічного забезпечення професійної діяльності в організації	2-7
ФК 7	Вміти адаптуватися до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності	1-10
ФК 12	Здатність усвідомлювати межі своєї компетентності та дотримуватися норм професійної етики	1-10
ФК 14	Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку	2-7, 9
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПРН 2	Демонструвати розуміння закономірностей та особливостей розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань	1-10
ПРН 3	Ілюструвати прикладами закономірності та особливості функціонування та розвитку психічних явищ	1-9

ПРН 4	Здійснювати пошук інформації з різних джерел для вирішення професійних завдань в т.ч.з використанням інформаційно-комунікаційних технологій	3-8
ПРН 5	Здійснювати реферування наукових джерел, обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки	1-7
ПРН 9	Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для поінформованої аудиторії, формулювати розгорнутий аналіз та тези досліджень	1-8
ПРН 10	Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання	1-6, 8,9
ПРН 11	Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника	1-10
ПРН 15	Демонструвати навички командної роботи у процесі вирішення фахових завдань	1-7,8,9
ПРН 16	Демонструвати відповідальне ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку	1-8
ПРН 18	Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям	3-9

✓ *Практична психологія (2020) (ОС бакалавр)*

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК 4	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями	1-9
ЗК 5	Здатність бути критичним і самокритичним	1-8

ЗК 7	Здатність генерувати нові ідеї (креативність)	1-9
ЗК 8	Навички міжособистісної взаємодії	2-9
ЗК 11	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя	1-8
<i>Фахові компетентності за освітньою програмою</i>		
СК 11	Здатність дотримуватися норм професійної етики	3,4,5,8,9
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПР 4	Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел	1-9
ПР 6	Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження	4-7
ПР 8	Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців	3,5,7,8,9
ПР 10	Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника	3-8
ПР 12	Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника	1-8
ПР 18	Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії	1-9

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Юридична психологія в системі наукових знань

Юридична психологія як наука. Предмет, завдання, система та принципи юридичної психології. Загальна характеристика методології та методів пізнання в юридичній психології. Історія розвитку юридичної психології. Наукові концепції та підходи у юридичній психології. Міждисциплінарні зв'язки юридичної психології. Основні етапи зародження юридичної психології. Проблеми та інтегральні завдання юридичної психології. Наукові напрями розвитку юридичної психології. Сучасні завдання юридичної психології.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 4

Додатковий: 6, 7, 9, 12

Інтернет – ресурси: 13, 16, 17

Тема 2. Юридична діяльність: психологічний вимір

Психологічна характеристика праці юриста. Функції професійної діяльності юриста: пізнавальна, комунікативна, конструктивна, організаційна, засвідчувальна, виховна. Професійно-важливі якості юриста та особливості його професійної діяльності. Професіограма юриста (у різних сферах).

Психологічні особливості пізнавальної юридичної діяльності. Особливості вирішення розумових задач у процесі розслідування і судового розгляду справ. Психологічні особливості прийняття рішень у юридичній діяльності.

Професійна деформація та шляхи її подолання. Способи зниження ризику професійної деформації. Психологічні аспекти підвищення ефективності праці юристів. Особливості (завдання та методи) роботи практичного психолога з юристами.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 4

Додатковий: 2, 3

Інтернет-ресурси: 2, 6

Тема 3. Соціально-психологічні основи юридичної діяльності

Психологічна характеристика праці юриста. Психологічна структура діяльності юриста (потреби, мотиви, цілі, засоби, кінцевий результат).

Професіограми професіональної діяльності юриста. Функції професійної діяльності юриста: пізнавальна, комунікативна, конструктивна, організаційна, засвідчувальна, виховна.

Психологічні особливості пізнавальної юридичної діяльності. Особливості вирішення розумових задач у процесі розслідування і судового розгляду справ.

Особливості комунікативних дій в діяльності юриста. Розвиток професійно важливих комунікативних якостей юриста. Вивчення й оцінювання особистості, яка цікавить юриста. Схеми сприйняття й оцінки іншої людини. Фактори ситуації знайомства. Невербальні засоби комунікації у вивченні іншої людини. Психологічні фактори та прийоми встановлення і розвитку психологічних контактів у спілкуванні. Психологічні особливості отримання необхідної інформації від свідків, потерпілих, підозрюваних і звинувачених.

Психологічні особливості прийняття рішень у юридичній діяльності. Психологічні особливості вирішення юристом організаційно-управлінських питань. Формування особистості правознавця у вищому закладі освіти.

Професійна деформація та шляхи її подолання. Психологічні аспекти підвищення ефективності праці юристів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3

Додатковий: 7, 8, 9, 11

Інтернет – ресурси: 13, 14, 16

Тема 4. Соціально-психологічний аналіз виникнення злочинної поведінки.

Стійкий тип нормативної поведінки та його співвідношення з нормами права. Нормативна регуляція поведінки. Девіантна поведінка.

Формування агресивної поведінки особи. Делінквентна поведінка як форма відхильної поведінки особистості. Протиправна мотивація. Агресія, психологічні чинники і характеристика злочинної поведінки. Злочинне угруповання, тероризм. Психологія злочинних груп і кримінальних співтовариств. Мотивація та емоційна активація вчинків.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 4

Додатковий: 6, 7, 8, 9, 10, 12

Інтернет – ресурси: 12, 14, 16, 17

Тема 5. Психологія особистості злочинця та психологічні особливості індивідуального злочину

Психологічний аналіз особистості злочинця. Психологія правопорушення. Характеристика та аналіз злочинної діяльності. Психологія кримінального насильства. Особливості психології неповнолітніх злочинців. Типологічні характеристики особистості та їх використання в діяльності. Класифікація акцентуацій характеру за А. Лічко та К. Леонгардом. Характеристика типів поведінки за Е. Шостром.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2, 3

Додатковий: 6, 7, 8, 9, 10, 12

Інтернет – ресурси: 12, 13, 14, 16, 17

Тема 6. Психологічні аспекти слідчої діяльності

Слідча діяльність та її особливості. Особистість слідчого та її структура. Вимоги до особистості юриста. Поняття про психологічні дії та психотехніку. Психологічний аналіз юридичних фактів. Складання психологічного портрету злочинця на місці події. Психологічні аспекти слідчої діяльності. Загальні психологічні правила юридично-слідчої діяльності. Візуальна психодіагностика кримінальних ознак особистості. Психологічне спостереження за групою. Психологія професійного спілкування, установлення контакту й довірливих стосунків.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 3, 4

Додатковий: 6, 8, 9, 10, 11

Інтернет – ресурси: 12, 13, 15, 16

Тема 7. Психологічні основи судового процесу

Використання психолога як консультанта і фахівця на попередньому слідстві. Судово-психологічна експертиза: цілі, завдання та підстави призначення. Судово-психологічна експертиза емоційних станів. Межі компетенції судово-психологічної експертизи в цивільному судочинстві. Психологічна характеристика процесуальної діяльності. Особливі умови

процесуальної діяльності як професії. Психологія осіб, які здійснюють провадження у справі. Психологічні основи доказування. Психологія планування та організації процесуальної діяльності.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 4

Додатковий: 7, 9, 10, 12

Інтернет – ресурси: 14, 16, 17

Тема 8. Психологія цивільного і господарського судочинства

Психологія міжособистісного впливу і судової промови в цивільному процесі. Психологія пізнавальної діяльності цивільного суду й винесення рішення. Психологічні особливості діяльності господарського суду. Усвідомлення відповідальності. Мотиваційні та емоційні компоненти процесу прийняття рішень. Складності задач та характерні помилки. Психологічні закономірності виникнення помилкових рішень. Прийняття рішень в умовах дефіциту часу та неповноти інформації. Емоційно-вольова регуляція в процесі ухвалення рішення. Особливості емоційного реагування людини в проблемних ситуаціях. Правила адекватного співвідношення когнітивних та емоційно-вольових процесів для учасників ухвалення рішення. Психологічні методи оптимізації прийняття рішень.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 4

Додатковий: 7, 8, 10, 11

Інтернет – ресурси: 11, 12, 13, 17

Тема 9. Пенітенціарна психологія та її роль у сучасній реформі карно-процесуальної системи

Предмет і завдання пенітенціарної психології. Психологічні аспекти проблеми і виправлення злочинців. Психологічні проблеми вивчення особистості засуджених і динаміки їх психологічних станів у процесі відбування покарання. Соціально-психологічні явища в середовищі засуджених і профілактика їх негативних впливів. Психологічні аспекти покарання. Психологія засудженого. Проблеми соціально-психологічної адаптації звільненого до умов життя на волі.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2, 3, 4

Додатковий: 7, 8, 10, 12

Інтернет – ресурси: 12, 13, 15, 17

Тема 10. Практична психологія в юридичній діяльності

Впевненість у собі і психологічна стійкість. Рольові конфлікти в судових процесах і владних кабінетах. Розвиток навичок психологічного захисту. Розвиток навичок асертивної поведінки. Психогігієна праці юриста. Психологічні аспекти дебатів. Професійно-психологічна підготовленість фахівця.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3

Додатковий: 6, 7, 11-12

Інтернет – ресурси: 12, 15, 17

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. *Юридична психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.Є. Самоїлов, М.С. Корольчук, В.М. Корольчук, С.М. Миронець, Г.М. Ржевський. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 432 с. **
2. *Юридична психологія: підручник / Шепітько В.Ю., Коновалова О. В. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 3-тє вид., перероб. і допов. – Харків: Право, 2019. – 285 с.*
3. *Юридична психологія. Альбом схем з коментарями: Навч. посібник / Андросюк В. Г., Казміренко Л. І., Кондратьєв Я. Ю., Костицький М. / За заг. ред. Я. Ю. Кондратьєва. - 2-ге вид., доопр. та доп. - К.: Ін Юре, 2011.- 111 с. **
4. *Юридична психологія : підручник / за заг. редакцією О.М. Бандурки; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Майдан, 2018. 684 с.*

Додатковий

1. *Бедь В.В. Юридична психологія / Навч. посіб. - 2-ге вид., доп. і переробл. - К.: МАУП, 2014. - 436 с.*
2. *Орбан-Лембрик Л.Е. Юридична психологія: навч. Посібник [Текст] / Л.Е. Орбан-Лембрик, В.В. Кошинець – Чернівці: Книги – XXI, 2017. – 448с.*
3. *Основи загальної та юридичної психології : навч. посіб. / Н. Р. Бобечко, І. І. Когутич, В. П. Бойко, І. В. Жолнович, Н. П. Баєва; ред.: В. Т. Нор; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. - Київ : Ін Юре, 2014. - 279 с.*
4. *Черновський О. К. Теоретичні засади та прикладні аспекти сучасної судової психології [Текст] : монографія / Черновський О. К. - Чернівці : Технодрук, 2014. – 351 с.*
5. *Шепітько В.Ю. Психологія судової діяльності / Навч. посібник. – Х.: Право, 2016. – 160 с.*
6. *Юридична психологія: підручник / Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та ін.: заг. ред. Л.І. Казміренко, Є.М. Моїсеєва. – Вид. 2-є, доопр. та доп. – К.: КНТ, 2014. – 352 с.*
7. *Юридическая психология: Терминологический словарь / Сост. Бандурка А.М., Венедиктова В.С., Тымченко А.В., Христенко В.Е. Калиновский В.Б. / Под. ред. Бандурки А.М. – Харьков, 2017. – 432 с.*
8. *Бочелюк В.Й. Юридична психологія. Навчальний посібник. / В.Й. Бочелюк. – ЦУЛ, 2018. – 336 с.*

Інтернет – ресурси

5. <http://psyfactor.org> (Сайт: електронна бібліотека «ПСИ-ФАКТОР»)
6. <http://www.gumer.info> (Сайт: «Бібліотека Гумер - гуманітарні науки»)
7. <http://yurpsy.com/> (Сайт: «Юридическа психологія и не только»)
8. <http://www.gumer.info> (Сайт: Gumer - бібліотека);
9. <http://www.nbuv.gov.ua> (Сайт: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського);
10. <https://www.hniise.gov.ua> (Сайт: Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса»);
11. <http://2psi.at.ua> (Авторський сайт Скуловатової О. В. присвячений різним розділам психології, зокрема юридичній психології).

* Курсивом позначено літературу, яка наявна в бібліотеці ДТЕУ